

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

URSU IOAN

Ștefan cel Mare / Ioan Ursu - București :
Paul Editions, 2023

ISBN 978-606-9703-99-1

94

Redactor: *Mihaela Enache*
Tehnoredactare: *Paul Editions*
Coperta: *Lucian Enache*

Paul Editions

Șos. Ștefan cel Mare nr. 15, Sector 2, București
www.pauleditions.ro

e-mail: pauleditions@gmail.com, office@pauleditions.ro,
vanzari@pauleditions.ro, nicoleta.petcu@pauleditions.ro,
mihaela.enache@pauleditions.ro
tel: 0730.660.427; 0731.884.583

Tipar: ARTPRINT
E-mail: office@artprint.ro

IOAN URSU

Membru al Academiei Române
Profesor la Universitatea din București

ȘTEFAN CEL MARE

DOMN AL MOLDOVEI
DE LA 12 APRILIE 1457 PÂNĂ
LA 2 IULIE 1504

Paul Editions

*Memoriei socrului meu,
Generalul Eremia Grigorescu
Eroul învingător
de la Oituz și Mărășești,
închin această carte*

PREFAȚĂ

Cartea aceasta, care cuprinde rezultatul studiilor mele de peste un sfert de secol. Mi-am dat silința, ca să fie scrisă în așa chip ca să poată fi citită și înțeleasă cu ușurință de orice om, care posedă un oarecare grad de cultură. Am făcut-o din dorința de a face cunoscute faptele glorioase ale marilor noștri Domni și sacrificiile lor pentru apărarea pământului strămoșesc în cercuri cât mai largi. Căci am convingerea că patriotismul adevărat nu se dezvoltă decât prin cunoașterea istoriei noastre naționale. Numai când cineva cunoaște eforturile, pe care le-au făcut eroicii noștrii Domni pentru apărarea țării, numai când va vedea spiritul lor de sacrificiu pentru patrie, numai atunci se va considera ca o verigă din lanțul strămoșilor și va dobândi sentimentul iubirii de țară.

Când se va constata hotărârea cu care strămoșii mergeau la moarte pentru țară și sacrificiile de orice natură, pe care erau gata să le facă în orice moment pentru patrie, se vor trezi fără de voie sentimentele nobile, care au dispărut astăzi la o bună parte din compatrioții noștrii, copleșiți de concepția materialistă, care coboară pe om în rândul ființelor conduse de instincte și îl dezonorează.

Numai exemplul marilor noștrii strămoși, care s-au sacrificat pentru ideal, mai poate trezi din amorfie sentimentele frumoase. Numai amintirea eroicilor luptători pentru țară și lege mai poate răspândi o rază de idealism. Înapoi deci la istoria strămoșilor noștrii glorioși!

În această carte am pus în practică metoda inaugurată în cursurile mele, care constă în a nu construi istoria decât pe baza analelor și documentelor contemporane. Cronicile nu pot servi ca element de construcție istorică, decât dacă sunt

contemporane și dacă inspiră încredere absolută. Acelea dintre cronici, care nu sunt contemporane, sau sunt scrise de cronicari din țări îndepărtate, nu pot fi luate în considerare, decât dacă faptele pe care le conțin sunt verificate de documente.

După această metodă cronică atribuită lui Ureche, scrisă în veacul al XVII-lea, este un izvor cu desăvârșire secundar și ca atare nu a fost utilizat în construcția acestei cărți.

Cu ajutorul acestei metode s-au putut elimina multe din numeroasele inexactități, care s-au strecurat în istoria noastră și am convingerea că numai prin utilizarea severă a acestei metode se va putea construi istoria noastră pe baze solide.

București, 6 Martie 1925.
I. URSU

*Motto: „Promitem pe credința noastră
că vom sta și lupta pentru creștinătate
cu prețul vieții noastre până la moarte”.
(Ștefan către principii creștini în
circulara din 1475.)*

CAPITOLUL I

Luptele pentru ocuparea și consolidarea tronului

Tineretea lui Ștefan

Din nefericire nu cunoaștem nici un document, care să ne dea știri cu privire la tineretea marelui nostru Domn. Nu știm nici anul, nici împrejurările, în care s-a născut¹.

¹ Legenda nașterii sale la Borzești (județul Bacău) nu e confirmată de documente. Din inscripția de la biserica din Borzești nu se poate trage concluzia că și-ar avea originea în Borzești deoarece fraza din inscripție: „*pentru pomenirea sfânt-răposaților moșilor săi și părinților săi*” (Iorga *Inscripții* I 26) nu e decât o formulă stereotipă, care se găsește și în inscripția de la biserica Sf. Nicolae din Iași, pusă tot de Ștefan: „*pentru sufletele adormiților moșilor și părinților și fraților noștri*” (Iorga I. c. II 135). Această formulă, din care nu se poate trage nici o concluzie, se găsește într-o mulțime de documente. Ea nu e decât un clișeu, care se repetă în cele mai multe documente, care cuprind danii făcute bisericilor sau mănăstirilor. Așa d. e. în doc. din 1479, prin care dă privilegii Mitropoliei din Rădăuți: „*pentru odihna sufletelor sfânt-răposaților noștrii moși și părinți*.” (Bogdan „*Documentele lui Ștefan cel Mare*” I 232). Tot așa în privilegiul dat mănăstirii Putna în 1488: „*pentru odihna sufletelor sfânt-răposaților strămoși și părinți ai noștri*”, Bogdan I 360). În documentul, prin care face danie Mitropoliei din Roman în 1488: „*pentru sufletele răposaților moșilor și părinților noștri*”, (Bogdan I 360). În doc. pentru Putna din 1490 (Bogdan I 422). În dania făcută Mănăstirei Dobrovăț (Bogdan II 242) etc.

Tatăl său Bogdan² a ocupat tronul Moldovei timp de doi ani (Oct. 1449 – 16 Oct. 1451), iar mama sa e numită de el însuși Maria³.

Tinerețea nu i-a fost ferită de suferințe, ceea ce deducem din faptul că tatăl său Bogdan și-a petrecut o bună parte din viață în pribegie. Copilăria și toți anii tinereții, afară de cei doi ani cât a domnit tatăl său, i-a petrecut în pribegie. Chiar în timpul cât tatăl său a ocupat tronul, n-a fost scutit de emoții zguduitoare. Dramatica domnie a tatălui său a contribuit, desigur, la oțelirea sufletului și la formarea caracterului său de bronz, cu atât mai mult că a luat parte, după toate probabilitățile, alături de tatăl său, la lupta disperată cu Polonii de la Crasna (6 Sept. 1450), și soarta nu i-a cruțat, desigur, nici durerea să fie de față în momentul tragic când tatăl său a fost atacat și ucis mișelește și prin surprindere de Petru Aron la Reuseni (16 Oct. 1451). A fost o minune că n-a avut soarta nefericitului său tată și a putut să se refugieze în țară străină.

Crima unchiului său Petru a trebuit însă să-i rămână adânc săpată în inimă. Era prea zguduitoare, ca să nu-i deștepte sentimentul răzbunării.

Cât timp a pribegit în țară străină, el n-a fost stăpânit desigur decât de dorul de a dobândi tronul răpit și de a răzbuna uciderea părintelui său. Pentru aceasta însă trebuia prins momentul favorabil.

Ocuparea tronului

Acest moment favorabil n-a întârziat să sosească. Petru Aron nu s-a putut bucura de fructul odios al crimei sale. Ucigașul lui Bogdan n-a fost în stare să-și păstreze tronul păt

² E amintit de tatăl său Bogdan în actul din 1450, prin care jură credință guvernatorului Ungariei, Iancu Corvin: „Pe credința prea iubitului meu fiu Ștefan Voevod” (Bogdan, „Cinci documente istorice slavo-române” An. Ac. R. 1889).

³ Ștefan numește pe mama sa într-un document din 1466, Maria: „mamei noastre Maria” (Bogdan I 105). Acest document are mai multă valoare ca pomelnicele sau inscripția de la Probota, care dau numele de Oltea. Până la proba contrară noi nu putem să dăm mamei lui Ștefan alt nume decât cel pe care îl dă precis și lămurit fiul său: Maria, cu atât mai mult că în inscripție numirea nu e dată de însuși Ștefan.

cu sâage, căci i-a fost răpit imediat de nepotul său Alexandrel, susținut de o puternică partidă de boieri.

Când a izbutit, după câțiva ani, să ocupe tronul, Petru Aron s-a dovedit incapabil să facă față împrejurărilor, care deveniseră extrem de dificile din cauza pericolului turcesc.

În 1453 Mahomet II, Marele Sultan al Turcilor, a izbutit să cuprindă Constantinopolul, cheia Mării Negre și a Balcanilor. După ce și-a asigurat această puternică cheie de dominație a Peninsulei Balcanice și a Mării Negre, Mahomet II a căutat să pună mâna și pe cele două chei de dominație ale Dunării de jos, care erau Belgradul și Chilia.

El urmărea cu multă stăruință aducerea definitivă a Munteniei și a Moldovei în sfera influenței turcești. Visul său era cu atât mai ușor de realizat, cu cât prin cucerirea Dardanelor pusese mâna pe calea principală de export a Țărilor Române și a bogatelor cetăți italiene de pe țărmul nordic al Mării Negre.

În mod fatal Muntenia și Moldova aveau să cadă sub influența turcească, ca un copac, căruia i s-au tăiat rădăcinile. Întinderea aripilor pajurei turcești și peste Moldova era numai o chestiune de timp. Era urmarea fatală și imediată a căderii Constantinoplei.

Imediat după ce s-a instalat în Cetatea lui Constantin, energicul Sultan Mahomet a trimis o puternică flotă ca să facă demonstrații contra bogatelor cetăți de pe coastele de nord ale Mării Negre, ca să le determine să plătească tribut.

Furtuna s-a apropiat astfel și de Moldova, care avea pe coastele Mării Negre renumita Cetate Albă. Neînfricoșatul Sultan n-a întârziat să ceară tribut și de la Moldova.

Petru Aron nu era însă la înălțimea grelelor împrejurări. Față cu amenințarea Sultanului, el s-a grăbit să-și adune consiliul, care a găsit cu cale să răspundă prin plățirea tributului. În actul justificativ⁴, scris în Vaslui, Iunie 1456, Domnul își motivează acțiunea prin lipsa de ajutor din partea vecinilor și prin imposibilitatea rezistenței. „Turcii... ne cer biruri (tribut) 2.000 zloți ungurești – se scrie în actul justificativ – și neavând niciun ajutor și nicio apărare, iar nedându-le (birul cerut) ei ne vor lua femeile și copiii fraților noștri, am hotărât să le dăm banii ceruți...”

⁴ Hurmuzaki II, 2, 670.

În loc de fier, consiliul a hotărât astfel să dea aur ca să cruțe țara de invazia Turcilor. Domnul și boierii săi au preferat să facă sacrificii bănești cu care să cumpere pacea. Logofătul Mihail a primit din partea consiliului și a Domnului însărcinarea să meargă la Sultanul ca să cumpere pacea.

În loc să ridice armele, Petru Aron și boierii săi au preferat să dea bani ca să ferească țara de invazia turcească.

Trebuie însă remarcat că această decizie a fost luată în Iunie 1456, în momentul când Sultanul Mahomet amenința să ocupe Belgradul și toată lumea creștină din apropiere era sub presiunea fricii de năvălire a Turcilor.

După ce primejdia a fost înlăturată, grație vitejiei și sacrificiului marelui român Iancu Corvin, care a izbutit să bată pe Turci și să-i silească să se retragă (Iulie 1456), Petru Aron ar fi putut să nu execute hotărârea consiliului și să se pregătească pentru rezistență.

El însă a preferat calea comodă a cumpărării păcii. „*Am înțeles – răspunse Sultanul la 5 Oct. 1456, deci mult după ce fusese înfrânt la Belgrad – că vei plăti Majestății mele tribut anual de 2.000 ducați aur. ...Să fie deci pace întocmită între noi și să se fixeze trei luni termen pentru plată, în care timp (de 3 luni) de voi primi tributul, vom ține pacea, iar dacă nu-l voi primi, voi știți ce va aștepta.*”⁵

La data de 5 Oct. 1456 tributul nu era încă plătit. Primejdia turcească fusese în acest timp înlăturată. Înfrângerea Turcilor la Belgrad ar fi putut da prilejul Domnului Moldovei să-și schimbe atitudinea și să nu țină cont de amenințările Sultanului. Cu toate acestea, Petru Aron a preferat să se resemneze la plata tributului. Faptul e confirmat de analele țării, care nu uită să înregistreze această resemnare dureroasă. „*În zilele acestui Domn (Petru Aron) – scrie „Cronica Moldopolonă” – au început să plătească Moldovenii bir Turcilor*”⁶.

Dar nu numai față de Turci a avut această atitudine umilitoare. El nu s-a sfii să-și ia obligația față de Poloni să le trimită daruri. Pe lângă promisiunile obișnuite în toate actele

⁵ Hurm. II, 2, 671.

⁶ Tot așa Letopisețul lui Azarie: „*Pe vremea lui s-au început birul turcesc*”, și Cronica Anonimă: „*sub el au început a se da bir Turcilor*”.

omagiale ale predecesorilor săi, el se obligă față de suzeranul vecin la sacrificii materiale sub formă de daruri. Suzeranitatea polonă a degenerat în obligația de a trimite daruri.

Aceste concesii și umiliri, n-au lăsat, desigur, indiferenți pe mulți moldoveni, care au așteptat prilejul ca să înlocuiască pe acest Domn, care a adus țara la umiliri față de Turci și Poloni. În special partizanii lui Ștefan au trebuit să exploateze situația și să pregătească terenul pentru fiul Domnului, ucis la Reuseni. La rândul său, Ștefan n-a întârziat să prindă momentul favorabil. El s-a apropiat de granița Moldovei, făcându-și, după toate probabilitățile, un cuib în vreo localitate de la granița Munteniei, unde a trebuit să primească pe toți cei nemulțumiți cu domnia umilitoare a lui Petru Aron. Și-a avut, desigur, partizani chiar în consiliul lui Petru Aron, care au trebuit să facă parte din complot, căci numai astfel se explică faptul că nouă boieri din consiliul lui Petru Aron fac parte din primul consiliu al lui Ștefan⁷.

De asemenea, numai în chipul acesta se explică marșul victorios și fulgerător al tânărului Domn și înfrângerea lui Petru Aron la *Doljești pe Siret* (în județul Roman) și la *Orbic* (jud. Neamț). Numai astfel ne putem lămurii faptul că Petru Aron, care dispunea de toate energiile, pe care i le dă puterea, a fost surprins, înfrânt în aceste două lupte și silit să se refugieze în Polonia.

Ștefan n-a avut, desigur, alt ajutor, decât acela, pe care i l-au

⁷ În primul consiliu cunoscut din actul de la 8 Sept. 1457 sunt arătați 19 boieri, dintre care 9 au făcut parte din consiliul lui Petru Aron. Acești 9 boieri, care au făcut parte și din consiliul lui Petru Aron sunt următorii: Cosma Șandrovici, Manoil, Oană Julci, Petru Părcălabul, Costea Oriș, Goian, Ilias Modruz, Hodco Crețevici și Micu Crai. Primul consiliu al lui Ștefan e format din: Cosma Șandrovici, Manoil, Oană Julci, Petru Părcălabul, Vlaiicul, Costea Oriș, Vornicul Goian, Iliș și Petru, părcălabi de Suceava, Ciopei, părcălab de Neamț, Oțel, Hodco Crețevici, Mic Crai, Seșco Damăncuș, Isaia postelnic, Stanimira vistiernic, Sbiera stolnic, Tador paharnic, Ion comis.

Costea Oriș, Oană Julci și Oțel au făcut parte și din consiliul tatălui său. La începutul anului următor, la 13 Febr. 1458 se găsește în consiliu și Sina, care în consiliul lui Petru purta titlul de părcălab de Hotin, ceea ce ne dovedește că Hotinul era în 1456 al Moldovei. Câteva luni după aceasta la 12 April 1458 se constată la consiliu și Hodco Știbor, care fusese vornicul (iudex) lui Petru Aron, și Lazea Pitic, citat ca martor în consiliul fostului Domn.

dat pe față sau în secret partizanii săi – foștii prieteni ai tatălui său – și toți cei nemulțumiți cu un Domn lipsit de mândrie și de vitejie.

Analele Moldovei nu vorbesc de niciun ajutor străin. Ele accentuează numai că Ștefan a venit din Țara Românească, ceea ce nu înseamnă însă că a fost ajutat cu oaste de Vlad Tepeș, Domnul de atunci al Munteniei.

„În anul 1457 April 12 în Joia Mare⁸ venit-au din Țara Muntenească Ștefan Voevod – scrie „Letopisețul lui Azarie“ – și făcut-au în țară biruință asupra lui Aron pe Siret.

După aceea s-au adunat țara cu prea sfințitul Teoctist... și l-au

⁸ Această dată a „Letopisețului lui Azarie“ e greșită, căci 12 April din 1457 nu cade joia, ci marțea. Din fericire însă ni s-a păstrat data exactă în „Letopisețul de la Bistrița“, care dă data precisă, de Marți 12 April, (în textul slavon e Marți (exact), pe când în traducere e tradus greșit joi). Data suirii pe tron a lui Ștefan e astfel 12 Aprilie 1457. Această dată e în armonie cu documentele. Căci ultimul document cunoscut de la Petru Aron e din 1 April 1457, iar cel dintâi cunoscut de la Ștefan e din 12 August 1457.

S-a contestat însă exactitatea anului urcării pe tron, pe temeiul unei preținse scrisori a lui Ștefan către Arhiepiscopul Ohridei din anul 1456. Această scrisoare, reprodusă la Stoica Nicolaescu „Documente slavo-române“, nu pare a fi autentică. În orice caz ea nu poate răsturna data exactă a Analelor noastre, în ce privește anul urcării la tron, cu atât mai mult că documente autentice ne arată la 1 April 1457 pe Petru Aron, iar la 12 August 1457 pe Ștefan.

Pe lângă faptul că la 1 April 1457 avem document de la Petru Aron, iar la 12 Aug. de la Ștefan, anul urcării pe tron al lui Ștefan se confirmă și prin calculul următor: În inscripția de la Mănăstirea Râzboeni se specifică că lupta cunoscută a lui Ștefan cu Turcii a avut loc „în anul 6984 (1476), iar al domniei lui (Ștefan) al 20-lea curgător.“ Dacă adăugăm la April 1457 cifra 19 (19 ani, căci al 20-lea era curgător), căpătăm anul 1476 April. Deci în April 1476 Ștefan a avut 19 ani de domnie împliniți. În Iulie 1476 când a avut loc lupta de la Râzboeni, era anul al 20-lea curgător.

Calculul făcut pentru confirmarea datei de 12 April 1457 prin adaosul celor 47 de ani, 2 luni și 3 săptămâni – timpul cât a domnit Ștefan — la data de 12 April 1457, nu poate fi luat în considerare, deoarece aceste date ale analelor (47 de ani, 2 luni, 3 săptămâni), nu sunt în realitate decât calculele făcute de analiști, care au luat ca bază ziua de 12 April 1457, la care au adăugat distanța de timp între această dată și ziua morții marelui Domn.

Cu ocazia înregistrării morții lui Ștefan (2 Iulie 1504), analiștii au calculat timpul domniei, luând ca bază data urcării pe tron (12 April 1457 + 47 ani 2 luni și 3 săptămâni = 2 Iulie 1504).

uns în domnie pe Siret, în locul ce se numește până acum Dereptate. Și au luat schiptrul țerii Moldovei“.

Nevrednicul Petre Aron a scăpat cu fuga în Polonia.

Consolidarea tronului

Unul din telurile sale, și anume ocuparea tronului părintesc, a fost atins. Rămânea acum să-și ajungă cealaltă țintă scumpă inimii sale: răzbunarea morții tatălui său. Aceasta a fost impusă nu numai din motive sentimentale, ci mai ales din motive politice și rațiuni de conservare, căci atâta timp cât ucigașul tatălui său era în viață și uneltea la vecini pentru redobândirea domniei, tronul nu putea fi consolidat. Necesitatea consolidării tronului a fost rațiunea principală, care a determinat cei dintâi pași politici ai tânărului Domn.

Rivalul său și ucigașul tatălui său fiind adăpostit în Polonia, era necesar ca Ștefan să ridice armele contra acestei țări în semn de demonstrație pentru adăpostul oferit fostului Domn.

Aceste incursiuni în Polonia, menite să alunge de la graniță pe rivalul său, ar fi contribuit, pe lângă aceasta, să producă impresie asupra boierilor și să-i lege temeinic de soarta sa. Căci câțiva din cei mai influenți boeri din consiliul fostului Domn și în special Duma Braevici⁹, Stanciul și logofătul Mihail, se aflau în tovărășia lui Petru Aron. Pentru atragerea lor Ștefan a recurs la toate mijloacele, pe care le avea la îndemână: a promis amnistie, iar lui Mihail i-a trimis salv-conduct. „Te-am iertat – scrie Ștefan logofătului Mihail în salv-conductul din 13 Sept. 1457 – și am scos cu totul din inima noastră toată mânia și toată ura. Și nu vom aminti niciodată în veci, cât vom trăi, de lucrurile și cele întâmplare în trecut, ci te vom milui și te vom ține în mare onoare și dragoste și satele, adecă ocinele tale toate ți le-am dat înapoi. Vino deci la noi, îndată ce vei îndeplini misiunea, cu care te-am însărcinat.“^{10a}

⁹ Actul lui Petru din Camenița din 24 Ian. 1458, arată lângă el cinci boieri: Duma Braevici, Stanciul, Costea Danovici, Ion Părcălabul și Vasco Levici, (Bogdan „Contribuții la istoria Moldovei“. An. Ac. R. 1907 p. 643).

¹⁰ Hurmuzaki II 2p. 683; Bogdan „Doc. Ștefan cel Mare“ 257-9.

Care a putut fi misiunea cu care Ștefan a însărcinat pe vestitul logofăt? E greu să precizăm din lipsă din izvoare. Foarte probabil însă că Ștefan a cerut renumitului logofăt să tragă pe Petru Aron în cursă și să-i taie capul.

Căci se pare că și Petru Aron îi dăduse o astfel de însărcinare lui Mihail, pe care l-ar fi trimis în Muntenia ca să prindă pe Ștefan, pe când acesta se afla în pribegie.

Așa se explică cuvintele lui Ștefan din altă scrisoare trimisă logofătului Mihail în 1460: „*de lucrurile ce trebuie uitate și cari se vor fi întâmplat în Țara Basarabilor*“. Cu toate asigurările date, logofătul Mihail nu s-a întors în Moldova, fie că n-a avut încredere în Ștefan, fie că n-a voit să calce credința față de fostul său Domn. Duma Braevici însă, care făcuse parte și din consiliul tatălui său, n-a întârziat să treacă pe partea lui Ștefan.

De asemenea au mai trecut pe partea acestuia, Stanciul, Stibor și Lazea Pitic. Impresionați de succesele armelor lui Ștefan, de tactul său, de bunătatea inimii gata de iertare, precum și de faptul că Petru Aron n-a putut fi ajutat de protectorii săi Poloni, care erau încurcați într-un crâncen război cu Cavalerii din Prusia, cei mai mulți din partizanii lui Petru Aron au trecut pe partea tânărului și viteazului Domn¹¹. Dar cea mai mare impresie asupra boierilor au trebuit să producă faptele vitejești ale lui Ștefan, care nu s-a sfiit să ia armele și să treacă granița Poloniei ca să prindă pe fostul Domn și să intimideze pe Poloni.

Demonstrații contra Poloniei

Împrejurările, în care Ștefan a luat tronul, au fost foarte favorabile, căci Polonii erau preocupați de războiul cu cavalerii din Prusia și nu se puteau gândi la ajutarea cu forțe considerabile a vasalului lor. Afară de o sumă de bani, oferită de starostele Podoliei, nu se constată nici un alt ajutor dat de

¹¹ În actul, pe care îl dă Petru la 24 Ianuarie 1458, din Camenița (Levicki, III, 98), nu se constată decât cinci boieri moldoveni partizani ai săi. Doi din aceștia, Duma Braevici și Stanciul l-au părăsit curând după aceasta și au trecut în tabăra lui Ștefan, care le-a dat loc în consiliu. Duma figurează în fruntea consiliului într-un document din 30 Oct. 1459. iar Stanciul se găsește într-un document de la 13 Ian. 1459.

Poloni clientului lor. Regele Casimir trebuia să-și concentreze toate forțele contra Teutonilor. În Iulie 1458 el a trecut cu armată puternică granițele Prusiei, în care timp granițele de sud ale Poloniei nu puteau fi apărate de forțe considerabile.

Această situație favorabilă a fost exploatată cu dibăcie de viteazul Domn al Moldovei, care n-a întârziat să-și strângă oaste și să pătrundă în Galiția ca să prindă pe ucigașul părintelui său și să forțeze pe Poloni să-l recunoască ca Domn al Moldovei.

Pacea cu Polonii

Demonstrațiile lui Ștefan în Podolia și Galiția au avut rezultatul dorit. Căci regele Casimir, pus să aleagă între rațiunea de stat și legăturile cu fostul Domn, n-a întârziat să le sacrifice pe acestea, din urmă. Războiul cu Polonia a avut ca urmare gruparea celor mai multe energii în jurul viteazului Domn. Regele Casimir nu mai putea schimba faptul împlinit din Moldova. Țara era grupată în jurul lui Ștefan, care n-ar fi putut fi înlăturat de pe tron decât prin un război norocos. Aceasta ar fi fost însă o cale riscantă și plină de primejdii. De aceea rațiunea de stat a învins. Casimir n-a ezitat să-și sacrifice vasalul și să facă pace cu Ștefan.

La rândul său acesta avea tot interesul să trăiască în pace cu puternicii vecini, căci pacea cu ei nu putea să contribuie decât la consolidarea tronului său. Din momentul ce Polonii consimțeau să sacrifice pe Petru, orice cauză pentru război era înlăturată și calea pentru pace deschisă.

În tratatul de pace iscălit de Ștefan la 4 April 1459¹² se stipulează ca „să înceteze discordiile, risboaele, prădăciunile, arderile și vărsările de sânge“, făcute în acest război între țările Moldovei, Podoliei și Galiției. Regele Casimir se obliga să depărteze pe Petru Aron de la graniță, iar Ștefan acceptă în schimb suzeranitatea polonă. „*Promitem că nu vom avea pe altcineva ca suzeran – afirmă Ștefan în actul amintit, – ci vom servi numai regelui și regatului Poloniei și ne îndatorăm să mergem în ajutor, dacă va fi nevoie, ferească Dumnezeu, în contra*

¹² Bogdan, II, 266

Păgânilor. Prin reciprocitate, conform dreptului feudal, regele Casimir se obligă, la rândul său, să apere pe Ștefan „ca pe vasalul său, după vechiul obicei”. Din rațiuni de conservare și mai ales ca să-și consolideze tronul, Ștefan n-a ezitat să calce pe urmele bunicului său Alexandru cel Bun și să primească suzeranitatea polonă, care era adânc înrădăcinată în concepția Moldovenilor, deoarece de la 1387 încoace – cu mici excepții – Moldova a plutit în sfera de influență a Poloniei. Toți Domnii Moldovei, de la Petru Mușat încoace au recunoscut suzeranitatea polonă. Chiar și Petru II și Bogdan, tatăl lui Ștefan, cu toate că ocupaseră tronul cu ajutorul Ungurilor, au sfârșit prin acceptarea suzeranității polone¹³.

Pe când însă în timpul lui Alexandru cel Bun această suzeranitate era pur nominală și teoretică, ea a degenerat sub urmașii săi, în amestecul Polonilor în luptele pentru tron și în pretenția da a li se trimite nu numai ajutor în oaste, dar chiar și daruri. Cu toate acestea Suzeranitatea polonă intrase adânc în obiceiul Moldovenilor. Ea a devenit tradițională și a format axa politicii Moldovei de la 1387 încoace.

Recunoașterea unui Domn ales de țară de către Polonia contribuia în mare măsură la consolidarea tronului acestuia. Bunele grații ale regelui Poloniei față de Domn, făcea impresie asupra boierilor și contribuia la ridicarea creditului și prestigiului său. În cazul de față, Polonii se obligau să depărteze pe Petru Aron de la graniță și deci în mod indirect să recunoască pe Ștefan. Așa se explică că Ștefan a încetat în mod brusc războiul cu Polonii și s-a resemnat la primirea suzeranității polone, la sacrificii dureroase cum a fost cedarea cetății Hotinul¹⁴ și la obligația de a da ajutor contra Tătarilor (în act e contra Păgânilor).

¹³ De la Petru II ne-a rămas actul, prin care se declară vasal Polonilor. De la Bogdan II n-avem nici un act. Știm numai că făcuse pașii necesari pentru acceptarea suzeranității polone, dar a fost surprins de Petru Aron și ucis la Reuseni. Dintr-un document iscălit de Ștefan rezultă însă că și tatăl său Bogdan ar fi încheiat un tratat cu Polonii. Ștefan se obligă în actul din 1462 să respecte condițiile din tratatele încheiate cu Polonia de Alexandru, Iliș, Ștefan și Bogdan.

¹⁴ Hotinul a fost retrocedat lui Petru Aron în 1455 (Hurm. II, 2, No. 512, p. 665). Din documentele publicate în colecția Hurmuzaki II, 2, No. 513, 516, 517 reiese că Hotinul a fost până la 1459 al Moldovei.

Sacrificarea lui Petru Aron.

Refugierea lui în Ungaria

Aceste sacrificii din partea lui Ștefan au avut ca rezultat depărtarea lui Petru Aron de la graniță și în cele din urmă sacrificarea completă a acestuia. Căci regele Casimir, ca să lege temeinic pe Ștefan, n-a stat la îndoială să depărteze pe Petru Aron din Polonia.

Nu se poate preciza momentul când acest nefericit a părăsit țara Polonilor, cărora le sacrificase, în speranța ajutorului, demnitatea Moldovei. S-ar putea crede că aceasta s-a întâmplat în 1460, când regele Casimir, amenințat de regele Boemiei, ar fi cerut ajutorul lui Ștefan. Această cerere de ajutor, de care vorbește vestitul cronicar polon Dlugosz, de regulă bine informat și iubitor de adevăr, nu este însă confirmată de alte izvoare, iar pe de altă parte Ștefan nu era obligat să dea ajutor, după actul din 1459, decât contra Tătarilor. Plecarea lui Petru Aron nu poate fi pusă în legătură cu aceasta. De asemenea, nu se poate pune în strânsă legătură nici cu confirmarea privilegiilor comersanților din Lemberg (1460), fapt care a contribuit desigur la cimentarea legăturilor lui Ștefan cu Polonii.

Foarte probabil însă că în 1461 Petru Aron se află deja în Transilvania, căci numai astfel ne explicăm incursiunea lui Ștefan în Țara Secuilor din Iunie 1461. În anul următor el se găsește la curtea Voievodului Transilvaniei, de unde regele Matiaș îl reclamă la sine ca să-l aibă la îndemână ca instrument de presiune contra lui Ștefan, cu care se afla în relații încordate.

Trecerea lui Petru în Ungaria a înăsprit și mai tare raporturile dintre regele Matiaș și Ștefan contribuind la provocarea stării de război între Ungaria și Moldova.

Stare de război între Ungaria și Moldova

În timpul cât Iancu Corvin, român din Transilvania, a fost guvernatorul Ungariei, a izbutit să grupeze în jurul său și pe Domnii Moldovei. Cu ajutorul acestora și cu a celor din